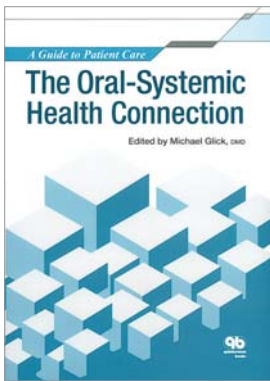

Link mond- en algemene gezondheid

M. Glick (ed.). The oral-systematic health connection
 Chigaco: Quintessence Publishing Co. Inc., 2014
 301 bl., geïll. € 80.00
 ISBN 9778 0 86715 650 8

Redacteur Michel Glick heeft voor dit boek kopstukken op het gebied van de wetenschap over de connecties tussen de mond en de rest van het lichaam weten te strikken. Het boek begint met een kort historisch overzicht waarin onder andere de focale infectietheorie van W.D. Miller uit 1891 wordt genoemd. Tegenwoordig is er een hernieuwd inzicht in de associatie van parodontitis met hart- en vaatziekten, diabetes mellitus, vroeggeboorten en longinfecties en zelfs bepaalde vormen van kanker. Aangegeven is dat de mechanismen achter deze associaties nog grotendeels speculatief zijn; wellicht hebben de verschillende chronische aandoeningen die aan elkaar zijn gerelateerd gemeenschappelijke afwijkingen in de balans tussen pro-inflammatoire cytokinen en anti-inflammatoire mediators. Daarnaast is er een uitgebreid hoofdstuk over het 'reizende' microbioom: een modern inzicht in de verspreiding van deze complexe samenstelling van de duizenden soorten bacteriën en virussen uit de mondholte en parodontale pockets.

Een informatiebron voor mondzorgverleners zijn de hoofdstukken over mondgezondheid in

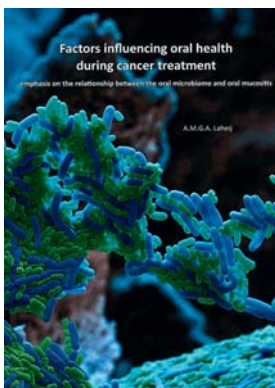
relatie tot diabetes mellitus, hart- en vaatziekten, obesitas, longinfecties en complicaties tijdens zwangerschap en geboorte, die direct beginnen met implicaties voor de patiënt. Er worden handige praktische tips en antwoorden op patiëntenvragen gegeven. Uit dit boek blijkt dat het veilig én noodzakelijk is patiënten met diabetes of met hart- en vaatziekten parodontaal te behandelen. Ook zwangeren kunnen veilig worden behandeld; een gezond parodontium vermindert de kans dat orale bacteriën de placenta bereiken.

De volgorde van de hoofdstukken is enigszins onlogisch. Zo is het laatste hoofdstuk over orale manifestaties van systemische ziekten zeker niet als afsluiter bedoeld, terwijl in het eerste hoofdstuk wordt beschreven wanneer screening voor hart- en vaatziekten, diabetes en hiv in de tandartspraktijk mogelijk zou zijn. Dit is momenteel nog erg speculatief, zelfs voor Amerikaanse begrippen. Desalniettemin is dit boek een aanrader voor iedereen die enige interesse heeft in de link mondgezondheid en algemene gezondheid.

Academisch proefschrift

J. de Lange, Wezep

Kankerbehandeling en mondgezondheid

A.M.G.A. Laheij. Factors influencing oral health during cancer treatment. Emphasis on the relationship between the oral microbiome and oral mucositis
 Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 2014
 161 bl., geïll.
 ISBN 9778 94 6108 8109

In dit proefschrift worden de resultaten beschreven van onderzoek naar meerdere aspecten van de invloed van de behandeling van kanker op de mondgezondheid. Hoofdonderwerpen zijn de eiwitsamenstelling van speeksel na radiotherapie, de link tussen het orale microbioom en orale en systemische complicaties na een hematopoëtische stamceltransplantatie en de invloed van mondbacteriën op wondgenezing in deze patiëntengroep.

Uit de speekselmonsters van 9 met radiotherapie behandelde patiënten bleek dat er ten opzichte van de controlegroep grote verschillen waren in de relatieve hoeveelheid eiwitten. Deze verschillen waren groter dan eerder beschreven. Helaas konden hier geen klinische consequenties aan worden verbonden.

De relatie tussen virussen, bacteriën, schimmels en orale ulceratieve mucositis bij patiënten die een hematopoëtische stamceltransplantatie hadden ondergaan werd onderzocht bij 49 volwassen patiënten. Hierbij bleek dat de aanwezigheid van het herpes simplex type 1-virus (HSV-1) en het Epstein Barr-virus (EBV) een positieve

voorspeller was voor ulcera in de gekeratiniseerde slijmvliezen en dat HSV-1 dat ook was voor de niet-gekeratiniseerde slijmvliezen.

Daarnaast was de aanwezigheid van een aantal gramnegatieve bacteriën eveneens een positieve voorspeller voor ulcera van de slijmvliezen. Ook werd een associatie aangetoond tussen het krijgen van een bacteriëmie tijdens de neutropene fase na een hematopoëtische stamceltransplantatie en een geïnfecteerd parodontium. Dit ondersteunt het nut van een parodontale screening voorafgaand aan behandeling.

De laatste 3 hoofdstukken focussen zich op de rol van *Porphyromonas gingivalis* bij de genezing van orale mucositis. Volgens de promovenda speelt de aanwezigheid van *P. gingivalis* via verschillende mechanismen een negatieve rol en leidt tot een vertraagde wondgenezing.

Dit proefschrift is vooral interessant voor (tand)artsen die deze patiëntengroepen behandelen en is een verdere stap in de richting van het doorgronden van de mechanismen achter het ontstaan van deze ziektebeelden in de mond.

100 jaar Het Ivoren Kruis

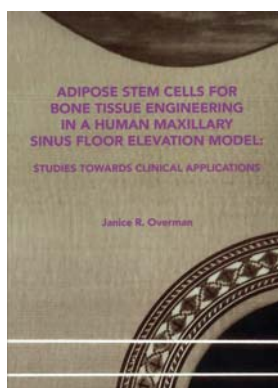
H. Kalsbeek. Een schoone tand bederft niet. Ivoren Kruis 1910-2010. Honderd jaar actie voor een gezonde mond
Houten: Prelum, 2014
486 bl., geïll. € 49,50.
ISBN 978 90 8562 1317

In 2010 bestond het Ivoren Kruis 100 jaar. Huib Kalsbeek beschrijft in dit boek de 100-jarige geschiedenis van de vereniging vanaf haar start als Nederlandse Vereeniging tot Bestrijding van het Tandbederf. Bronnen voor het boek vormden verslagen van vergaderingen, correspondentie, beleidsnota's, rapporten over voorlichtings- en onderzoeksprojecten, accountantsrapporten, de tijdschriften die het Ivoren Kruis uitgaf en het voorlichtingsmateriaal van de vereniging. Het geheel omvatte 50 verhuisdozen met archiefmateriaal. Op uiterst zorgvuldige wijze beschrijft Kalsbeek de vele activiteiten van de vereniging, die zich richtten op verbetering van mondgezondheid door middel van voorlichting, waarbij deze steeds worden geplaatst in de maatschappelijke context waarin het Ivoren Kruis functioneerde. Niet alleen wordt aandacht besteed aan successen van de vereniging, maar ook aan gebeurtenissen die minder gunstig verliepen. De beschrijving van de geschiedenis is verdeeld over 4 tijdperiodes: 1910-1935, 1935-1960, 1960-1985 en 1985-2010. Elk

hoofdstuk begint met een overzicht van de omstandigheden die voor de vereniging relevant waren, zowel in de samenleving als geheel als in het domein van de gezondheidszorg en de mondzorg. Fascinerend daarbij is steeds weer te lezen hoe veranderingen op maatschappelijk en tandheelkundig terrein bepalend waren voor de voorlichtingsactiviteiten in de verschillende tijdperiodes.

Kalsbeek heeft met de totstandkoming van dit historisch werk een indrukwekkende prestatie geleverd. Voor de lezer zal de beschrijving van de geschiedenis van het Ivoren Kruis mogelijk soms wat te detaillistisch zijn. De auteur is zich hiervan bewust en zegt hierover: "Het doornemen van de archiefstukken en het schrijven gingen gelijk op. Daarbij ontstond een verhaal op 'microniveau', het niveau van de werkelijkheid zoals die dagelijks wordt ervaren". Om aan mogelijke kritiek op dit punt tegemoet te komen sluit hij daarom het boek af met een nabespeking waarin de hoofdlijnen van de 100-jarige geschiedenis van het Ivoren Kruis worden beschreven.

Snel kaakbotherstel met eigen vet

J.R. Overman
Adipose stem cells for bone tissue engineering in a human maxillary sinus floor elevation model: studies towards clinical application
Amsterdam: Vrije Universiteit
Amsterdam, 2015
192 bl., geïll.
ISBN 978 946 108 8406

Het proefschrift van Janice Overman trok - als verwoed amateur-gitarist - gelijk mijn aandacht vanwege de mooie gitaar die de kaft opsiert. Inhoudelijk is het eveneens een interessant werk. Bij het optreden van een groot botdefect zal soms een calciumfosfaat botvervanger gebruikt moeten worden. Zo ook bij een sinusbodemelevatie, om bij significant geslonken kaken weer voldoende kaakbothoogte te verkrijgen, voorafgaand aan het plaatsen van een tandwortel-implantaat.

In deze thesis wordt de sinusbodemelevatieprocedure uitgebreid beschouwd. Daarbij heeft de promovenda vooral gekeken naar het verbeteren van het botsubstituut door het toevoegen van de groeifactor BMP-2 en door het gebruik van stamcellen die botvorming kunnen induceren. Deze stamcellen werden niet gewonnen uit bot of beenmerg, zoals meestal gebruikelijk is, maar uit vetweefsel. Eerdere onderzoeken naar het gebruik van stamcellen waren gecompliceerd doordat er een variabele periode van minimaal enkele weken nodig was tussen het winnen van de cellen bij de patiënt en het terugplaatsen van

deze cellen tijdens het uitvoeren van de sinusbodemelevatie. Bij het gebruik van stamcellen uit vet zou de gehele klinische aanpak echter in 1 enkele aansluitende procedure doorlopen kunnen worden. Vooral omdat ook is aangetoond dat de cellen zeer kort, slechts 15 minuten, met de groeifactor behandeld hoeven te worden om tot botvorming over te gaan. Vervolgens beschrijft Overman een aantal humane klinische onderzoeken waarbij diverse botsubstituutmaterialen werden vergeleken. Het daadwerkelijk testen van de stamcellen bij de mens is echter op dit moment nog niet bereikt.

Al met al is dit proefschrift actueel, helder geschreven en mooi geïllustreerd. Vooral de focus op een aanpak die niet alleen wetenschappelijk solide is maar die ook snel klinisch relevant kan zijn, maakt deze thesis zeker de moeite van het lezen waard, zowel voor onderzoekers als voor klinici die een blik in de nabije toekomst willen werpen.